

ANNA PODOLSKA

Institut Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

ZADRZEWIENIA LINIOWE W STREFIE PODMIEJSKIEJ WROCŁAWIA

ALLEYS IN THE SUBURBAN AREA OF WROCŁAW

Streszczenie. Zadrzewienia przydrożne od zawsze stanowiły ważny i charakterystyczny element krajobrazu zarówno miejskiego, jak i wiejskiego. Niestety, obecne czasy wraz z rozwojem cywilizacyjnym przyniosły ze sobą liczne wycinki alei przydrożnych spowodowane często nowymi inwestycjami, które wymagają poszerzenia pasów jezdni i dostosowania ich do dzisiejszych standardów. W artykule podjęto próbę wykonania syntetycznej charakterystyki sześciu dolnośląskich alei. W przypadku każdego obiektu zbadano charakterystykę alei i drzew ją tworzących oraz wykonano analizę kompozycyjno-przestrzenną.

Słowa kluczowe: aleje, zadrzewienia liniowe, zadrzewienia przydrożne

Wstęp

Drzewa przydrożne od wieków stanowiły nieodłączny element krajobrazu wiejskiego. Zaliczają się tutaj nie tylko pasmowe obsadzenia jezdni, ale także drzewa na parkingach czy znajdujące się na terenach prywatnych, lecz za to w bezpośredniej linii pomiędzy ulicą a budynkiem mieszkalnym – przedogródki. Rzędy drzew przyulicznych, często nawet wielokilometrowe, tworzą piękne aleje łączące oddalone od siebie miejscowości lub kierujące osie widokowe na dominanty, tj. kościół, pałac czy dwór.

W otwartym krajobrazie, poza zabudową, unika się liniowych nasadzeń, tłumacząc, że tworzą krajobraz zbyt monotony, mogący zagrażać bezpieczeństwu na drogach. W czasie szybkiej jazdy, przy prędkości 100 km – h, kierowca obserwuje jedynie bezpośrednie otoczenie drogi o kącie widzenia około 40°, dlatego ciekawe zagospodarowanie najbliższego krajobrazu kształtowane poprzez ekspozycje interesujących widoków i przysłonięcie mało atrakcyjnych jest bardzo istotne (BORCZ 2001).

W obecnych czasach zieleń przydrożna spełnia głównie rolę izolacyjną, jej względy estetyczne spychane są zwykle na dalszy plan. Jeszcze przed kilkudziesięciu laty popularne było sadzenie przy drogach drzew owocowych, głównie jabłoni, które pięknie harmonizowały z wiejskim krajobrazem. Dziś już nie jest to częstym zjawiskiem i przy drogach możemy jedynie spotkać pozostałości takich nasadzeń. Drzewa owocowe wydają się niepraktyczne ze względu na konieczność ich pielęgnacji oraz małą użyteczność wynikającą ze skażenia owoców spalinami, wywołanego wzmożonym ruchem samochodowym.

Szybko rosnące natężenie ruchu prowadzi często do modernizacji dróg, a co za tym idzie – poszerzania pasa jezdni, które prowadzi za sobą wycinanie całych rzędów drzew. Przy odrobinie chęci można jednak uniknąć wycinania starych przydrożnych alei i jednocześnie zapewnić bezpieczeństwo ruchu pojazdów. Jak podaje BOROWSKI (2012), do zabiegów zapewniających bezpieczeństwo należą m.in.: ustawianie znaków drogowych ograniczających prędkość jazdy lub progów spowalniających, ustawianie znaków o zakazie wyprzedzania i o ograniczeniu dopuszczalnego tonażu pojazdów, ustawianie barier drogowych przeciwwypadkowych, a na wąskich drogach – wprowadzanie mijanek. Można również poprowadzić nową drogę obok zabytkowej bądź starej alei.

Na niszczenie drzew przydrożnych mają wpływ różne działania, m.in. zbyt bliskie sąsiedztwo linii infrastruktury technicznej, zarówno podziemnej, jak i naziemnej. Zbyt bliskie usytuowanie przewodów podziemnych wywiera niekorzystny wpływ na system korzeniowy, a napowietrzne linie energetyczne prowadzą do szpetnego, jednostronnego podcinania korony bądź drastycznych cięć, prowadzących do zachwiania właściwego pokroju drzew.

W związku z masowym zanikaniem w polskim krajobrazie zadrzewień liniowych autorka za główny cel pracy przyjęła ukazanie na wybranych przykładach istniejących alei nie tylko ich wartości użytkowych – roli izolacyjnej, lecz także ich walorów krajobrazowych. Stąd, prócz szczegółowej inwentaryzacji wybranych alei, dokonano również oceny ich walorów przyrodniczych oraz analizy kompozycyjno-przestrzennej. Jak słusznie zauważają WINIARSKI i JANECKO (2011), podstawą formułowania celów i kierunków działań ochronnych alei nie może być wyłącznie szczegółowa inwentaryzacja dendrologiczna, lecz także określenie ich wartości przestrzenno-krajobrazowych, gdyż aleje stanowią nierozzerwalny element szerszego wnętrza krajobrazowego.

Klasyfikacja alei

Aleja – chłodnica, chodnik, ganek; z francuskiego aleè – znaczy dosłownie: droga (SIEWNIAK i MITKOWSKA 2001). Aleje to regularne, rzędowe nasadzenia drzew, które pod względem funkcjonalnym dzielą się na drogi piesze lub kołowe. Aleje świadczą o świadomym kształtowaniu i komponowaniu przestrzeni i są integralnym składnikiem krajobrazu otwartego.

Jak podają LIŻEWSKA i ZWIEROWICZ (2009), aleje pełnią w krajobrazie różnorodne funkcje, m.in.:

- komunikacyjno-informacyjne – podkreślają linearność krajobrazu, uczyniając tym samym przebieg drogi; ułatwiają orientację w terenie oraz chronią przed wiatrem, deszczem, śniegiem, kurzem czy słońcem;
- kompozycyjno-estetyczne – wyznaczają osie kompozycyjne i widokowe, tworzą wnętrza krajobrazowe i widoki perspektywiczne;

- krajobrazowe – zwiększają atrakcyjność turystyczną terenu;
- przyrodniczo-ekologiczne – poprawiają stan środowiska naturalnego, przeciwdziałają erozji wodnej i wietrznej, zwiększają wodną retencję, łagodzą mikroklimat, tworzą korytarze ekologiczne oraz środowisko owadów zapylających;
- historyczno-kulturowe – stanowią element krajobrazu kulturowego, świadectwa historii poprzez powiązanie z wydarzeniami lub postaciami historycznymi.

Są również ważnym czynnikiem wpływającym pozytywnie na ochronę środowiska, m.in. poprzez likwidowanie zanieczyszczeń dostarczanych przez pojazdy spalinowe, oraz kształtują krajobraz w sąsiedztwie dróg.

Kryteria podziału alei

Pod względem gatunkowym można wyróżnić aleje jednogatunkowe (jednorodne) lub wielogatunkowe (niejednorodne), a zasięg korony tworzących je poszczególnych drzew kategoryzuje je na kryte lub otwarte. W pierwszym przypadku aleje tworzą potężne drzewa lub drzewa posadzone od siebie w niewielkich odległościach, dzięki czemu tworzy się niemal zamknięte wnętrze, podobne do tunelu. W drugim przypadku korony drzew są od siebie w znacznych odległościach i się nie spletają. W zależności od liczby wprowadzonych rzędów drzew aleje dzieli się na jednorzędowe – droga z obu stron obsadzona jest pojedynczym rzędem drzew oraz wielorzędowe – z każdej strony drogi jest po kilka rzędów drzew (TOMASZEWSKA i BOGDAŃSKA 2011).

Kolejny podział alei wynika z miejsca ich występowania. W tej kategorii ŁUKASIEWICZ (2004) wydzielił cztery typy alei:

- wzdłuż dróg łączących miejscowości,
- wzdłuż utwardzonych dróg lokalnych,
- wzdłuż nieutwardzonych dróg śródpolnych,
- na terenach parków podworskich.

Material i metody

W artykule podjęto próbę wykonania syntetycznej charakterystyki wybranych alei na Dolnym Śląsku. Ocenę walorów przyrodniczych oraz analizę kompozycyjno-przestrzenną przeprowadzono na przykładzie sześciu wybranych alei przydrożnych, ogólnodostępnych, o łącznej długości około 1335 m, zlokalizowanych w czterech wsiach położonych w województwie dolnośląskim, w powiecie wrocławskim: Wojnowice, Bierzyce, Januszkowice i Borowa. W wyborze alei kierowano się przede wszystkim zróżnicowaniem gatunkowym drzew. Spośród wybranych alei cztery są jednogatunkowe, zbudowane wyłącznie przez jeden z trzech gatunków – *Tilia cordata* (lipa drobnolistna), *Cerasus avium* (czereśnia ptasia), *Aesculus hippocastanum* (kasztanowiec biały), natomiast pozostałe aleje są wielogatunkowe, utworzone przez jeden z wcześniej pojawiających się gatunków – *Aesculus hippocastanum* (kasztanowiec biały) oraz *Quercus robur* (dąb szypułkowy) i *Acer platanoides* (klon zwyczajny).

Na podstawie badań terenowych dokonano rozpoznania i oceny sześciu założeń alejowych:

- określono typ alei, zbadano ich długość i szerokość, określono liczbę drzew i rozstaw między drzewami, zasięg koron,
- zinventaryzowano wybrane aleje oraz dokonano pomiarów drzew: wysokości, średnicy korony i obwodu pnia na wysokości 130 cm,
- przeprowadzono analizę kompozycyjno-przestrzenną (czytelność układu kompozycyjnego, powiązania widokowe z krajobrazem otwartym),
- określono kondycję zdrowotną drzew.

Wyniki

Dane zebrane podczas inwentaryzacji przedstawiono w tabeli 1.

• Aleja w **Wojnowicach** (rys. 1): jednorodna (skład gatunkowy: *Tilia cordata* – lipa drobnolistna), dobrze widoczna z trzech stron: widok czołowy od strony zachodniej i wschodniej oraz widok na całą długość od strony północnej, rozpościerający się z drogi gruntowej. Od strony południowej aleja jest niewidoczna, gdyż rozciągają się tam nieużytki oraz występujące na nich gęste skupiska młodych drzew z rodzaju *Betula*. Obecnie aleja nie podkreśla już osi widokowej na pobliski zamek ze względu na niekontrolowany rozrost drzew i krzewów w strefie przyzamkowej. Układ kompozycyjny badanej alei jest czytelny. Historyczny układ zadrzewień został obecnie uzupełniony przez młode nasadzenia tego samego gatunku.

• Aleja w **Bierzycach** (rys. 2): jednorodna (skład gatunkowy: *Cerasus avium* – czeresnia ptasia), stanowi zadrzewienie liniowe najlepiej widoczne z głównej drogi przebiegającej przez wieś, natomiast z pozostałych stron jej odbiór jest ograniczony ze względu na bliskie sąsiedztwo nieuporządkowanej, gęstej zieleni średniej i niskiej lub bezpośredniego sąsiedztwa pól uprawnych. Układ kompozycyjny alei jest czytelny, drzewa nasadzone zostały regularnie w odpowiednich odległościach, zanotowano tylko nieliczne ich wypadki.

• Aleja w **Januszkowicach** (rys. 3): jednorodna (skład gatunkowy: *Aesculus hippocastanum* – kasztanowiec biały), najlepiej widoczna jest od dwóch stron czołowych (wjazdu i wyjazdu), jej boki bezpośrednio graniczą z prywatnymi posesjami, co znacznie utrudnia widok. Układ kompozycyjny jest słabo czytelny ze względu na niepełną regularność nasadzeń (szczególnie od strony prawej, patrząc od ul. Klonowej).

• Aleje w **Borowej** (rys. 4):

1. Aleja wzdłuż ul. Lipowej: jednorodna (skład gatunkowy: *Tilia cordata* – lipa drobnolistna), najlepiej widoczna jest od dwóch stron czołowych, jej boki bezpośrednio graniczą z prywatnymi posesjami, co znacznie utrudnia widok. Układ kompozycyjny momentami jest bardzo dobrze czytelny, momentami zaś słabo, ze względu na małą rytmiczność nasadzeń. Dla kilku drzew (szczególnie od strony północnej) zanotowano nienaturalny dla lipy drobnolistnej pokrój, wynikający z drastycznych zabiegów pielęgnacyjnych.

2. Aleja wzdłuż ul. Parkowej: wielogatunkowa (skład gatunkowy: *Quercus robur* – dąb szypułkowy, *Aesculus hippocastanum* – kasztanowiec biały, *Acer platanoides* – klon zwyczajny), bardzo dobrze widoczna jest z trzech stron: widok czołowy północ-południe, widok od strony cmentarza od strony zachodniej, od strony wschodniej – aleja stanowi pierwszy rząd zadrzewień parkowych. Układ kompozycyjny jest dobrze

Tabela 1. Charakterystyka badanych alei
Table 1. Characteristics of the researched avenues

Miejscowość Place	Wojnowice	Bierzyce	Januskowice	Borowa		
Gmina Community	Miękinia	Długoleka	Długoleka	Długoleka		
1	2	3	4	5	6	7
Lokalizacja Location	Boczna droga gruntowa: ul. Lipowa, prowadząca do zamku od strony wschodniej Side ground road: Lipowastr., the road leading to the castle from the east	Bezpośrednio przy drodze gruntowej oddalonej od drogi powiatowej E67 mniej więcej o 400 m, przy rozwidleniu na Zaprężyn Directly on the ground about 400 m away from the county road E67, at the bifurcation of the Zaprężyn	Wzdłuż ul. Kasztanowej, od skrzyżowania z ul. Klonową Along Kasztanowastr., from the crossing of the Klonowastr.	Wzdłuż ul. Lipowej – głównej drogi przebiegającej przez wieś Along the main road running through the village, Lipowastr.	Wzdłuż ul. Parkowej, tuż za skrzyżowaniem z ul. Kasztanową prowadzącą do cmentarza Along Parkowastr., just the crossing of the Kasztanowastr., to the cemetery	Wzdłuż ul. Kasztanowej, prowadzącej do ośrodka jeździeckiego Along Kasztanowastr., to the riding center
Nawierzchnia drogi Road structure	gruntowa ground	trawiasta grassy	asfaltowa asphalt	asfaltowa asphalt	asfaltowa asphalt	asfaltowa asphalt
Charakterystyka alei – Characteristics of the avenues						
Typ alei Type of avenue	Jednogatunkowa – lipowa; kryta; jednorzędowa; na terenach parku podworskiego. Single species – lime; covered; single; in the park	Jednogatunkowa – czereśniowa; otwarta; jednorzędowa; wzdłuż nieutwardzonej drogi śródpolnej Single species – cherry; open; single; along the ground road	Jednogatunkowa – kasztanowa; kryta; jednorzędowa; wzdłuż utwardzonej drogi lokalnej Single species – chestnut; covered; single; along the paved local road	Jednogatunkowa – lipowa; otwarta; jednorzędowa; wzdłuż utwardzonej drogi lokalnej Single species – lime; open; single; along the paved local road	Wielogatunkowa – dębowo-kasztanowo-klonowa; kryta; jednorzędowa; wzdłuż utwardzonych dróg lokalnych Multi-species – oak-chestnut-maple; covered; single; along the paved local roads	Wielogatunkowa – kasztanowo-dębowa; kryta; jednorzędowa; wzdłuż utwardzonej drogi lokalnej Multi-species – chestnut-oak; covered; single; along the paved local roads
Liczba drzew Number of trees	50: 27 prawa str., 23 lewa str. (licząc od zamku) 50: 27 right, 23 left (from the castle)	54 (po 27 w obu szpalerach) 54 (27 in two rows)	24: 13 prawa str., 11 lewa str. (licząc od skrzyżowania) 24: 13 right, 11 left (from the crossroads)	58 (po 29 w obu szpalerach) 58 (29 in two rows)	37: 18 prawa str., 19 lewa str. (licząc od skrzyżowania z ul. Kasztanową) 37: 18 right, 19 left (from the crossroads with Kasztanowastr.)	93: 48 prawa str., 45 lewa str. (licząc od skrzyżowania z ul. Parkową) 93: 48 right, 45 left (from the crossroads with Parkowastr.)
Skład (%) Composition (%)	Lipa 100 Lime 100	Czereśnia 100 Cherry 100	Kasztanowiec 100 Chestnut 100	Lipa 100 Lime 100	Dąb 27, kasztanowiec 61, klon 12 Oak 27, chestnut 61, maple 12	Kasztanowiec 97, dąb 3 Chestnut 97, oak 3
Długość alei (m) Length of avenue (m)	153	160	117	390	185	330

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

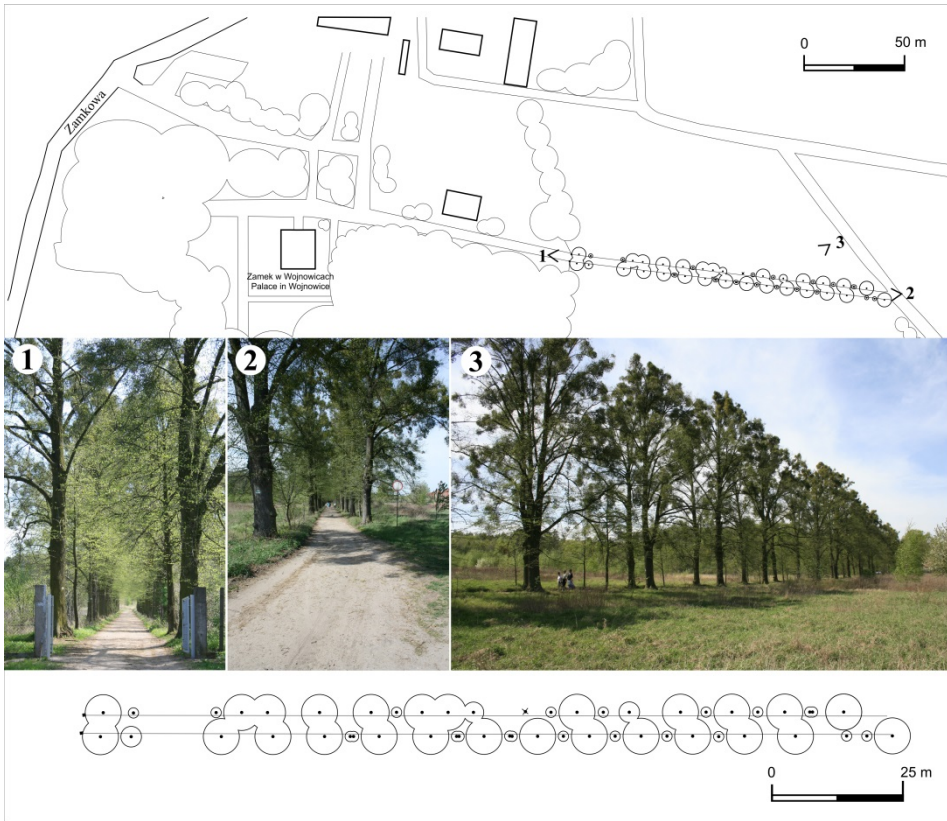
1	2	3	4	5	6	7
Odległość między szpalerami (m) Width between line of trees (m)	4,8	6,5-7	7,5	10	7	8
Rozstaw drzew (m) Spacing of trees (m)	5 – 10	5-6	Z prawej strony bardzo nieregularny – od 4 do 18 (liczne drogi dojazdowe do prywatnych posesji), z lewej – 9 Right – very irregular (4-18), left – 9	Po lewej stronie 12 , po prawej 11,3; po obu stronach zdarzają się duże luki, gdzie rozstaw się znacznie wydłuża Left – 12, right – 11,3, on both sides there are large gaps	Po lewej stronie 7, zdarzają się luki, gdzie rozstaw wydłuża się dwukrotnie, po prawej stronie bardzo zróżnicowany, 2-20 Left – 7 (there are gaps), right – very diverse (2-20)	5, w momencie wystąpienia luk odległość ta zwielokrotnia się (o 5) w zależności od liczby drzew, jaka wypadła Usually 5 or multiples
Odległość szpalerów od krawędzi jezdni (m) Trees distance from the edge of the road (m)	0,6 z obu stron 0.6 on both sides	2 z lewej strony, 2,5-3 z prawej strony 2 on the left, 2.5-3 on the right	1,9 z obu stron 1.9 on both sides	2,6 z lewej strony, 2 z prawej strony 2.6 on the left, 2 on the right	1,8-2 z obu stron 1.8-2 on both sides	2,2 z lewej strony, 1,8 z prawej strony 2.2 on the left, 1.8 on the right
Zasięg koron całej alei (m) Reach the crown of the whole avenue (m)	Okolo 20 About 20	Okolo 15 About 15	Okolo 14 About 14	Okolo 20 About 20	Okolo 25 About 25	Okolo 20 About 20
Stan zachowania alei Condition of the alley	Aleja zwarta z licznymi młodymi uzupełnieniami Avenue compact with numerous young plants	Aleja zwarta Avenue compact	Aleja zwarta z nielicznymi lukami Avenue compact with few gaps	Aleja zwarta z lukami Avenue compact with gaps	Aleja zwarta z lukami Avenue compact with gaps	Aleja zwarta z lukami Avenue compact with gaps
Charakterystyka drzew – Characteristics of trees						
Gatunek Species	<i>Tilia cordata</i> Lipa drobnolistna Small-leaved lime	<i>Cerasus avium</i> Czereśnia ptasia Cherry-tree	<i>Aesculus hippocastanum</i> Kasztanowiec biały Horse-chestnut	<i>Tilia cordata</i> Lipa drobnolistna Small-leaved lime	<i>Quercus robur</i> Dąb szypułkowy Common oak <i>Aesculus hippocastanum</i> Kasztanowiec biały Horse-chestnut <i>Acer platanoides</i> Klon zwyczajny Maple-tree	<i>Aesculus hippocastanum</i> Kasztanowiec biały Horse-chestnut <i>Quercus robur</i> Dąb szypułkowy Common oak
Wysokość drzew (m) Height of trees (m)	Okolo 20 About 20	6-9	15	13-14	Okolo 16-20 About 16-20	Okolo 13 About 13

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
Pierśnica (średnia) (m) Diameter at breast height (average) (m)	1,3 (0,18-2,45)	1,4 (0,2-1,7)	2 (0,3-2,76)	1,9 (0,8-2,8)	Dęby 3,52 (2,72-4,22), kasztanowce 1,74 (1,28-2,25), klony 2,2 (1,6-2,9) Oaks 3.52 (2.72-4.22), chestnuts 1.74 (1.28-2.25), maples 2.2 (1.6-2.9)	Dęby 0,8 (0,42-1,0), kasztanowce 1.8 (1.35-2.15) Oaks 0.8 (0.42-1.0), chestnuts 1.8 (1.35-2.15)
Stan zdrowotny drzew* Health condition of trees*	Dobry – znaczny udział jemioly (powyżej 50%) Good – a lot of mistletoe (above 50%)	Dobry Good	Bardzo dobry Very good	Dostateczny Sufficient	Bardzo dobry – prócz kasztanowca znajdującego się pośrodku lewego szpaleru, który posiada znaczne wypróchnienie i utracił na wysokości ok. 2,5 m przewodnik Very good – only 1 chestnut-tree is in poor condition	Bardzo dobry Very good
Uwagi Notes	Z 50 drzew tworzących aleję 22 sztuki są młode, niedawno dosadzone, ich pierśnica wynosi 0,18-0,56 m, dorosłe okazy mają pierśnice 1,8-2,45 Create an avenue of 50 trees: 22 young have a diameter at breast height between 0.18-0.56 m, mature trees – 1.8-2.45 m	Aleje tworzą drzewa wielopienne (3-5), bez wyraźnie zaznaczonego przewodnika, 17 drzew rozwidła się poniżej 1,3 m Trees forming avenues have many offshoots (3-5), 17 trees ramify below 1.3 m	•	•	•	•

*Stan zdrowotny drzew: bardzo dobry – zdrowy pień, wzorcowo ukształtowana forma pienna, w pełni prawidłowo ukształtowana i zdrowa korona, dobry – nieznaczne uszkodzenia pnia, dobrze ukształtowana, czytelna forma pienna, zdrowa, dość dobrze zachowana korona, dostateczny – nieznaczne uszkodzenia pnia, dobrze ukształtowana, czytelna forma pienna, ale w kilku przypadkach zredukowana korona, nadmierne i dewastacyjne cięcia korony.

*Health condition of trees: very good – healthy trunk, impeccably shaped monoecious form of the tree, fully properly shaped and healthy tree crown, good – slight damage to the trunk, well formed, legible form, healthy, fairly well maintained tree crown, satisfactory – slight damage to the trunk, well shaped, monoecious form of the tree, but in some cases reduced crown, excessive and devastating cuts of the crown.

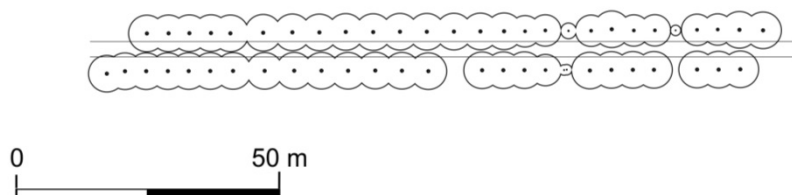
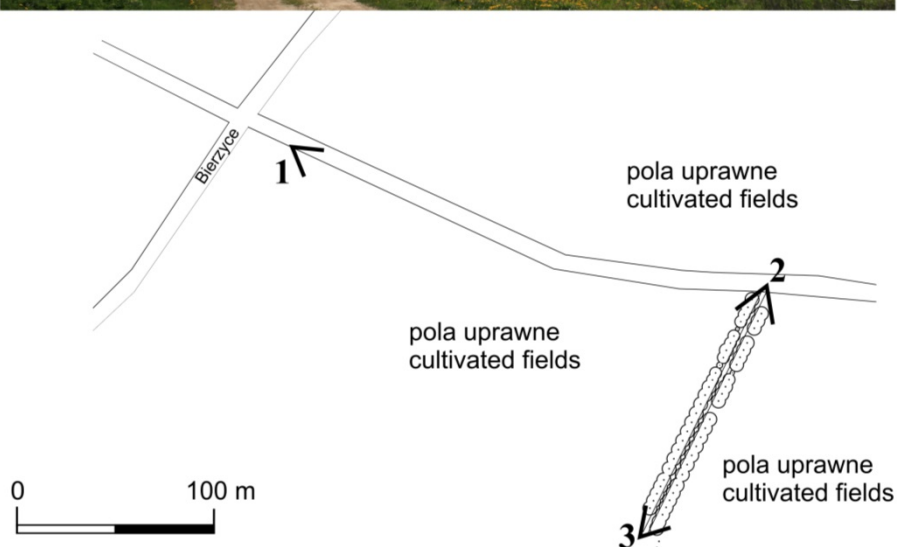

Rys. 1. Lokalizacja zadrzewień przydrożnych w Wojnowicach oraz rozmieszczenie drzew tworzących aleję (opr. Ireneusz Podolski)

Fig. 1. Location of the researched roadside-tree stands in the village of Wojnowice and the location of the trees which form the avenue (prepared by Ireneusz Podolski)

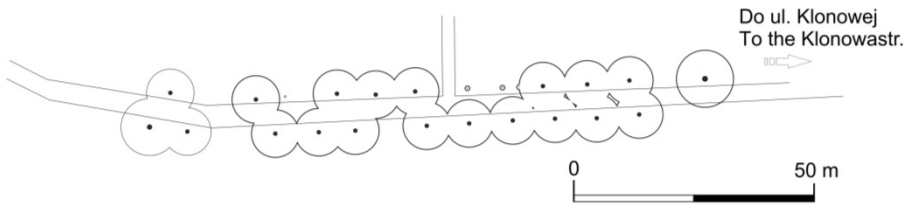
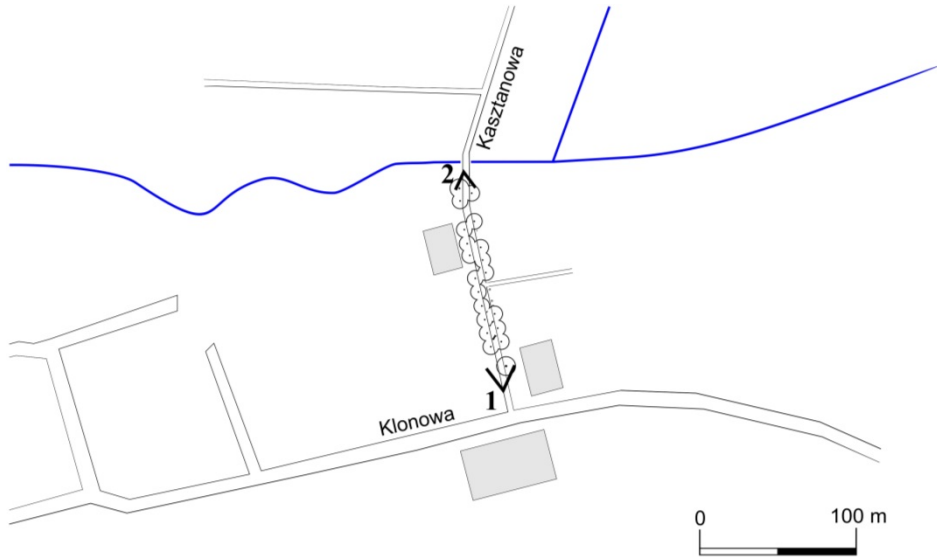
czytelny. Drzewa nasadzone zostały rytmicznie. Wartość wizualną alei zwiększają wiekowe dęby i kasztanowce o znacznych rozmiarach pierśnicy, która pozwala na uznanie ich za pomniki przyrody (pierśnica dębów wynosi nawet powyżej 4 m).

3. Aleja wzdłuż ul. Kasztanowej: wielogatunkowa (skład gatunkowy: *Aesculus hippocastanum* – kasztanowiec biały, *Quercus robur* – dąb szypułkowy), przede wszystkim najlepiej jest widoczna od dwóch stron czołowych, jej boki (z nielicznymi wyjątkami) bezpośrednio graniczą z prywatnymi posesjami, co znacznie utrudnia widok. Układ kompozycyjny jest dobrze czytelny. Drzewa nasadzone zostały rytmicznie, zanotowano tylko nieliczne wypady roślin.

Rys. 2. Lokalizacja alei w Bierzycach oraz rozmieszczenie tworzących ją drzew (opr. Ireneusz Podolski)

Fig. 2. Location of the researched avenue in the village of Bierzyce and the location of the trees which form it (prepared by Ireneusz Podolski)

Rys. 3. Lokalizacja alei w Januszkowicach oraz rozmieszczenie tworzących ją drzew
 Fig. 3. Location of the researched avenue in the village of Januszkowice and the location of the trees which form it

Rys. 4. Lokalizacja trzech alei w Borowej oraz rozmieszczenie tworzących je drzew
 Fig. 4. Location of the researched three avenues in the village of Borowa and the location of the trees which form them

Zinventaryzowane aleje są różnorodnie pod względem przyjętego kryterium podziału. Są one zarówno jednogatunkowe (Wojnowice, Bierzyce, Januszkowice oraz aleja główna w Borowej), jak i wielogatunkowe (dwie aleje w Borowej: przy ul. Kasztanowej i ul. Parkowej, chociaż przy ul. Kasztanowej, jak sama nazwa wskazuje, aleja w założeniu miała być jednorodna). Lokalizacja występowania badanych alei również jest bardzo zróżnicowana. Część z nich usytuowana jest wzdłuż utwardzonych dróg lokalnych (Januszkowice, trzy aleje w Borowej), inne – wzdłuż nieutwardzonych dróg śródpolnych (Bierzyce) bądź na terenach parków podworskich (Wojnowice). Wszystkie omawiane zadrzewienia liniowe są jednorzędowe, a zasięg korony tworzących je poszcze-

gólnych drzew kategoryzuje je w większości na kryte. Do otwartych możemy zaliczyć aleję z Bierzyc, gdzie zastosowano znaczną odległość między szpalerami, oraz aleję lipową z Borowej, gdzie tworzące ją drzewa zostały mocno ogłowione, w związku z czym korony nie przyjęły właściwego dla tego gatunku pokroju. Długość poszczególnych alei mieści się w przedziale od 117 do 390 m. Tworzą je drzewa przede wszystkim kilkudziesięcio-, a nawet kilkusetletnie, ale prawie w każdym przypadku zauważono uzupełnienia z młodych nasadzeń, zwykle tego samego gatunku lub odmiany.

Podsumowanie

Ogólnopolskie przepisy dotyczące nakazu sadzenia i utrzymania drzew przy drogach publicznych pojawiły się w 1923 roku (ROZPORZĄDZENIE... 1923), kolejne – mówiące o zakazywaniu usuwania całych grup zadrzewień przydrożnych bez zgody Ministra Komunikacji bądź Wojewody (w zależności od rangi drogi) – pochodzą z 1936 roku (PRZESMYCKA 2011).

Zarządy miały możliwość we własnym zakresie usuwać tylko drzewa uszkodzone, uschnięte lub stwarzające niebezpieczeństwo dla komunikacji.

Wiek XXI przyniósł niekontrolowane wycinki alei, które są następstwem dostosowania bezpieczeństwa na polskich drogach do standardów unijnych. Szkoda, że nie wzorujemy się na formach ochrony, jakie istnieją m.in. w Niemczech, w celu ocalenia alei. Jak podaje WOROBIEC (2009), dzięki ADAC (największemu niemieckiemu automobilklubowi) uratowano setki kilometrów zagrożonych wycinką drzew przydrożnych, które zostały dokładnie zinwentaryzowane, a następnie objęte ochroną. W całych Niemczech jest około 23 200 km zadrzewionych tras komunikacyjnych. Jedną z atrakcyjniejszych i najdłuższych tras turystycznych jest liczący 255 km Szlak Alei, prowadzący przez osiem krajów związkowych od wyspy Rugia do Jeziora Bodeńskiego.

Polskie organizacje zrzeszające kierowców postulują o wycinki drzew przydrożnych, tłumacząc to dużym ich udziałem w powodowaniu śmiertelnych wypadków drogowych, natomiast niemieckie organizacje uczą, jak jeździć po drogach obsadzonych alejami, by było bezpiecznie. Ponadto w Niemczech ratowanie alei odbywa się także poprzez odpowiednie regulacje prawne. U nas powstają ustawy czy rozporządzenia, które – zamiast chronić – umożliwiają wycinkę drzew zagrażających użytkownikowi.

Poczynania drogowców doprowadziły do całkowitego zniszczenia wielu zabytkowych alei, które często, mimo dobrego stanu zdrowotnego, zostały wycięte w wyniku poszerzania dróg.

Aleje są bardzo charakterystycznym elementem krajobrazu, niestety, już coraz rzadszym. Powodem wycinki nie jest zwykle stan zdrowotny drzew przydrożnych, ale ich lokalizacja, która koliduje z nowymi inwestycjami. Przede wszystkim szkoda masowo znikających z polskiego krajobrazu rolniczego alei owocowych.

Pozostałe jeszcze aleje, o tradycjach kształtowania zadrzewień przydrożnych przez naszych przodków, powinno się chronić i pielęgnować. Dla przeprowadzenia właściwych działań ratujących aleje istotne jest rozpoznanie ich zasobu, a także określenie form ochrony.

Literatura

- BORCZ Z., 2001. Drogi w krajobrazie wiejskim. Zesz. Nauk. AR Wroc. 419, Konf. 33: 17-22.
- BOROWSKI J., 2012. Zasady prawidłowej pielęgnacji drzew. Jak można uniknąć wycinania starych alej przydrożnych? W: Aleje podręcznik użytkownika. Jak dbać o drzewa, aby nam służyły. Red. P. Tyszko-Chmielowiec, K. Witkoś. Drogi dla Natury, Wrocław: 45.
- LIŻEWSKA I., ZWIEROWICZ M., 2009. Aleje przydrożne – dziedzictwo historyczne, stan zachowania, ochrona. W: Aleje przydrożne. Historia, znaczenie, zagrożenie, ochrona. Red. K.A. Worobiec, I. Liżewska. Borussia, Olsztyn: 95-112.
- ŁUKASIEWICZ J., 2004. Wartości zabytkowych alei dawnych założeń podworskich na wybranych przykładach w okolicy Łomży. Archit. Krajobr. 3-4: 31-37.
- PRZESMYCKA E., 2011. Aleja jako wyznacznik stanu zachowania tożsamości europejskiego krajobrazu kulturowego na przykładzie Polski południowo-wschodniej. Archit. Krajobr. 1: 44-53.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Robót Publicznych z dnia 30 grudnia 1922 r. w przedmiocie sadzenia i utrzymywania drzew przydrożnych na drogach publicznych. 1923. Dz.U. 8, poz. 51.
- SIEWNIAK M., MITKOWSKA A., 2001. Tezaurus sztuki ogrodowej. Rytm, Warszawa.
- TOMASZEWSKA K., BOGDAŃSKA A., 2011. Zróżnicowanie florystyczne wybranych alei gmin: Namysłów, Świerczów oraz Domaszowice na Dolnym Śląsku. Archit. Krajobr. 1: 27-31.
- WINIARSKI W., JANECKO E., 2011. Ocena walorów krajobrazowych wybranych alei na terenie gminy Dubeninki. Roczn. Pol. Tow. Dendrol. 59: 77-84.
- WOROBIEC K., 2009. Ochrona alei w krajach sąsiednich – na przykładzie Meklemburgii i Brandenburgii. W: Aleje przydrożne. Historia, znaczenie, zagrożenie, ochrona. Red. K.A. Worobiec, I. Liżewska. Borussia, Olsztyn: 213-228.

ALLEYS IN THE SUBURBAN AREA OF WROCLAW

Summary. The roadside-tree stands have always been an important and distinctive part of the landscape, both urban and rural. Unfortunately, the development of civilization in present times resulted in many cuttings of the roadside avenues, often caused by new investments, which involve and require widening of road-lanes and adapting the existing road-lanes to modern standards. The author has undertaken an attempt to prepare a synthetic characteristics of six Lower Silesian avenues. The characteristics of the avenue and the trees which composed it, and the compositional-spatial analysis, have been prepared for each object.

Key words: avenues, line-tree stands, roadside-tree stands

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Anna Podolska, Instytut Architektury Krajobrazu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, pl. Grunwaldzki 24 A, 50-363 Wrocław, Poland, e-mail: anna.podolska@up.wroc.pl

Zaakceptowano do opublikowania – Accepted for publication:

10.04.2013

Do cytowania – For citation:

Podolska A., 2013. Zadrzewienia liniowe w strefie podmiejskiej Wrocławia. Nauka Przyr. Technol. 7, 2, #28.